

DUŠE NÁRODA V LI- DOVÉ PÍSNĚ

Česká lidová píseň vytryskla z úst lidu, žijícího ve stálém, bezprostředním styku s přírodou. Láska, bolest, radost a dětinná prostota zředili se v nich jako křeménky na dně horského potoka. Sedláček na poli, pasák na širých pastvinách, mládenec pod okny milienky, voják z vojny se vracějící — ti všichni uložili své city v písničky, které se záhy staly majetkem všeho lidu a přecházely s pokolením na pokolení.

Vojenská píseň, vlastně píseň o vojančině, zdá se současně s jinými písněmi lidovými. Jest jim rovnocenná. Vliv průmyslu zaryl rázem zpěv na rtech lidu. V hluku továrních strojů nebylo času a nálady pro čistou poesii. První lety druhé polovice devatenáctého století jsou hrotem písně lidové. Ani písní vojenské nedálo se lépe. To, co se uchýtilo, jsou skoro samé rýmovačky s nápevy sentimentálními nebo triviálními.

Jak pěkně zpívali dříve venkovští odvedenci!

Ten náš slouha
troubí zlouha
pěkně vesele,
Ten nám bude vytrubovat,
až budeme masírovat
před nepřitelem.

Rázovitost písně dovědla si uvědomit zvláště ten, kdo skutečně slyšel žertovně troubení obecního slouha, podobající se zprvu bublání varhán se bramborů v hrnečce a posléze hláskám zavrtěl psu.

Moderní píseň vojenská zní nekvikusně.

V Praze na Hradčanech
na vysokém kopci,
tam se procházejí
Benedek vojáci.

Za to bítice zvoni zárodně
popěvek, který však není plodem
lidu. Umělý básník upravil text
opery Donizettiho na české po-
měry.

Sláva ti, vlastní má,
ty's Čechů otčina,
sláva vám vojínů
i praporům.
Zazněte hubny,
praporek zavězte,
válečné písně,
hratí, zapějte!

Ale přece krásnější a čestější, třeba že slovo vlast nevyšlo, mluví vojenská píseň, složená po bítvě u Kolína r. 1757.

Kolína, Kolína, na pěkné rovině,
nejeden synček u tebe zahyne.

Nejeden synček nejeden bratříček
musí zaplakati můj starý tatíček.

Můj starý tatíček, má stará ma-
měnka,
musí zaplakati má milá dítěnka.

Kolína, Kolína, nejsi hoden státi,
nejedna matička pro tě syna ztratí.

Matička synáčka, sestřička bratří-
čka,
a milá milého, sokola sivého.

Za první vojenské okupace v
Bosně a Hercegovině povstala tato
píseň reservistů, jež nemá valné
cevy:

Přezalostná doba přišla na nás,
musíme opustit svůj domov zas,
kráčej do bosenské země,
bojovně táhnouti na nepřitele.

V samých kasárenských zdech
pokoušejí vojáci svého šikovatele,
sloužícího přes tři roky:

Ten náš starý zupák,
ten nesmí umřítí...

Avšak píseň není míněna zle. Je
to skladání "matky-zupáka" ne-
zvedčnými dětmi. "Zupák" se
shovívavě zasměje — a někdy
vpadne do zpěvu sám.

Při schválení zákona o domo-

braně urobil některý vtipkár o-
drhovkačku na vídeňský nápěv.

My jsme ta domobrana,
a my se nedáme,
a když nepřítel přijde,
tak ho rozsekáme.

Některé písně vojenské jsou ne-
podařené překlady písní němeč-
kých. Tak z písně "Schatz mein
Schatz" vznikla česká "Andulko
moje, nechoď ode mne."

Ohavná odrhovkačka složená by-
la v Praze při katastrofě Karlova
mostu, kdy pionéři s nasazením
vlastního života konali práce o-
chranné.

Utopil se pionýr, pionýr, pionýr,
plove za ním šifonýr, šifonýr, šif-
onýr.

Pochodových písní vojenských
jest řada. Je to mnoho "zkmocho-
vaných" písní národních. Nemají
vlastně s vojančinou nic společné-
ho. Vedle nich zpívají vojáci pís-
ně obsahující rozpuštěního —
ale ani ty nemluví o vojně. Je
však zajímavým zjevem, že v nové
době nezanechala vojančina česká
literatura ani jedinou cennou pís-
ně vojenskou, ačkoliv tolik če-
ských literátů nosilo a nosí vojens-
ký kabát. Machar v době své
vojenské služby sice napsal vojens-
skou píseň, jež byla dokonce roz-
množena na plukovním litografic-
kém listu z rozkazu velitele pluku —
ale po letech ji autor sotva po-
znal. Tak ji vojačkově předělali.

Čelková bilance nové písně vojens-
ké jest tedy pasivní. A bilan-
ce se už asi nezlepší. Moderní
ruť jí není přízniv!

Píseň slovenská, v níž lid dovedl
tak umělecky zachytit všechny udá-
losti, které ho na jeho životní
pouti provázejí od kolébky až do
hrobu, ta píseň nenechala kolem
sebe jen tak běžet tak vážné udá-
losti v životě jako je vojenská
služba a vojna sama. A velké je
množství písní obsahu vojenského,
z nichž mnoho je jejich data star-
šího. A není to nic divného,
nebo slovenské kraje jak na mo-
ravské tak i na uherské straně te-
pely v dějinách válkami nejvíce, i
po třicetileté válce, kdy ostatní
kraje české měly od válek pokoj.
bývaly kraje tyto každou chvílí
napadány a pustošeny od divo-
kých loupeživých hord z Uher,
jednak stále ohrožovány od Tur-
ků, kteří tehdy v jižních Uhrách
zle hospodařili. V císařském voj-
sku se tehdy ovšem také nelenilo
a hledělo se po dědinách naverbo-
vat k vojsku co nejvíce mladých
mužů a zvláště na Slovensku a mo-
ravském Slovácku se hojně ver-
bovalo.

Ze starší doby pochází jistě ta-
to píseňka:

V Kněždubě na rohu
vzal šohaj na vojnu,
při červeném víně,
na vzdory děvčíně.

Muzika mu hrála
do bílého rána,
a on jí vyházal
tolar do cymbála.

Tolar do cymbála,
stýří zlaté prepil,
ešče svojej milej
na fěrťúšek koupil.

Na starý původ píseňky uka-
žují slova "vzal šohaj na vojnu".
Schází zde jistě čtenáři něco — co
vzal šohaj? Jistě peníze (žold),
za něž se dal "na vzdory děvčíně"
naverbovat. A nazika, jistě cí-
kánská, mu za ně veselo hrála, pil
za ně červené víno i s kamarády a
ještě zbylo i na "fěrťúšek milej".
Zálaha na žold byla tehdy jistě
dost slušná. — A je možno v du-
chu si představit tu dědinu —
Kněžhub, charakteristickou slo-
váckou dědinu, rodiště to našich
obou umělců Úprků, u samých u-
herských hranic pod karpatskými
vrchy, jak tam na rohu u hospody
vívá buben verbítů, za stolkem se-
dí všude komise a dáva zálohy na
žold naverbovaným a v hospodě
už jsou nezbytní při takových pří-
ležitostech hučí-cikáni, kteří z U-

her z Myjavy nebo Vrboveů pře-
běhnou sem jen pár vrechů, a ti
hraji, hraji, víno teče při zvucích
čardášů a odzemku...

Že často vyhnutí se kriminálu
za nějaký spáchaný trestní čin bý-
valo důvodem dát se naverbovat k
vojsku, podává nám krásná slo-
venská ballada, i u nás známější,
která začíná:

Počívajte, radni páni málo,
čo sa u nás večera v noci stalo:

Zabil minár zemana Prevodu,
že si zeman dovolil slobodu —

No a na koniec ballady prosím mi-
nár otee o radu, čo v této situaci
dělát:

Dajte faeko, dajte dobrú radu,
že mám robít zemanovú hlavú?

A starý, zkušený faeko uváživ
vše, zná jedině rozluštění:

Uteč synku, uteč do Prešpurka,
verbuji tam daj sa za vojáka —

Život v kasárnách, vojenská
služba ne vždy lehká, jest zachy-
cena v mnoha písních, které jsou
nám tak blízké.

U Dunaja u Prešpurka je kasárna
nová,
je od zpodu až do vrelu matovaná
celá.

Pod ní je chodník, slizama po-
letý — — —
keď vidím milého s kverem pose-
dati.

Píseňka jistě vytryskla ze srde-
ce milující dívky, která za svým
milým ke kasárnám docházela a
tomu ovšem nevedlo se tam asi
moc dobře a proto ten "chodník
slizama poletý".

Vojenské tresty jsou a bývaly
dost kruté a jistě nevzpomíná
zvláště starší generace na "špan-
gle" s radostí. Při vzpomínce na
ně vzdychl bohně jen popěvek od
Kyjova:

Brněnské kasárne u samej vo-
děnky,
zakuli tam Janoška na obě no-
ženky — — —

Vojna je vojna. Nemysli na
nie! Domov, rodiče, milienka?
Vše je nutno pustit z hlavy — je
myslenkou písničky další:

Keď som na komiečka sedal,
pán kaprál nē pripovídal,
uē sa synku exeeírku,
nemysli si na frajírku.

A dítie to pan kaprál branei o-
dávoduaje:

Frajírka ti nepomože,
tak jak otee máť nemože,
frajírka je samodruhá —
Katerinko, duša moja!

Slova kapráldva vzbudí hroz-
nou predtuchu. A k tragedii je tu
jen skok!

Keď bych veděl že je pravda,
byla by hned ve mně šabla,
ve mně šabla, v tobě druhá —
Katerinko, duša moja.

Podobný motiv na vojně na vše-
chno zapomen, vše pusť z hlavy se
v písničkách často opakuje. Vždyť
tyto zvláštní poměry jsou silnější
všech svazků a závazků. Stateček,
který ti chtěl rodiče odkázat, a
bys na něm hospodařil se svou mi-
lou, kterou si máš vzít za ženu,
stateček, který vás tolik sourozenc-
ů vyživil a na němž lpí tolik potu
a krve ustaraných rodičů? A ty
prosbý ustaraného tatíčka, abys i
na vojně na vše to pamatoval!
Neuť možno a jediná odpověď tatí-
čkoví, bolestná:

V Běze na Špilberku
stojí vrany kůň,
a na tem komiečku,
můj starý tatíčku,
celý mundur můj —

Mobilisace, ovšem trochu starší-
ho data než do poslední války, je
zachycena v písničkách tak měk-
kou, tklivou melodii a jistě mno-
hým čtenářům dosti známá:

Husár na šenku
pije pálenku,
Husárka jeho
přišla pro něho.
Husár poď domu
berú na vojnu —
Perú budú brat,
škoda na stokrát.

Je po mobilisaci a vojáci už je-
dou na bojiště. Milenkám puká
srdce při loučení, běží za nimi, ne-
chtějí je opustit v těch nejhorších
chvilích. Ty hrubé projevy lásky
teď tak znečny a provlhy pod
dojem velké bolesti a láska pro-
stých venkovských milenek, u
nichž by se za jiných okolností těž-
ko dal hledat jemnější cit, vy-
vreholila v city nejněžnější, nej-
oddanější: Neopustíš milence, jít
s nimi až do vravy válečné.

Jedú chlapei, jedú
trenčanskú silnieť,
až sa jim šablanky
po bočkách ligoú.

Dočkajta na chlapei,
a ja s vama pudem
a ja vám košelky
šeeckým právát budem —

volá děvčice' za svým milým, kte-
rý odjíždí do války a slibuje vrát
tam na vojnē jemu a kamarádům
košelnenky. A milý ukazuje ji na
marnost její prosby a nemožnosti
toho, co slibuje:

Ja de bys, má milá,
totej vody vzala,
abys ty nám šeeckým
košelnenky prala?

Ale milienka se neleká ničeho a
zná odpověď, snad naivní, ale při-
tom tak dojemnou:

Budem skoro stávat,
budem rosu ráňat
a v tej ja vám budem
košelnenky právat.

Kolik krásy a něhy zračí se v
těch prostinných, naivních slovech
odhodlanosti a oddanosti "budem
skoro stávat, budem rosu ráňat".

Podobný motiv, kdy děvče ne-
chee opustit svého milého, chce jej
s ním do boje a tam na něho vrát,
je ve více písních. Uvádíme jen
jedinou, jejíž slova a základní me-
lodie sloužila Pavlu Křížkovské-
mu k jeho nezapomenutelné a
už několikrát přednesené Pěve-
ckým sdružením moravských uč-
itelů s tak výstižným moravským
koloritem. Tragedie prostě ven-
kovské děvčice-milienky, jejíž mi-
lý odešel na vojnu,

Píseň začíná z počátku rychlým
tempem, které se pak zvolňuje:
Bude vojna, bude
kdo tam na nū pūde?
Která má milého,
sobě upřímného,
ta narikat bude...

Jsou jako úvodní slova k písni.
A hned v dalších rozhoduje se mi-
lienka, že by také jela.

Ja bych také jela,
kdybch koňa měla,
koniečka vraného,
pěknē sedlaného,
sedla bych na něho...

Co bys tam, má milá,
co bys tam dělala?

táže se udivené milý voják, a milá
odpovídá:

U Dunaja stála,
košelnenky prala,
to bych tam dělala.

Leč milý ji posílá "v odevzda-
nosti do vůle boží" domů:

Běž, má milá, domú,
poruē pánu bohu!
Až ja z vojny príjdu,
ja si tebe vezmu...
bude-li pámbu chtēt--

Leč milá vidí v dnenu hrůzy vál-
ky a ztráčí důvěru i v boha. V
zoufalství běžela k Dunaji, skočí-
a do hladných vln hluboké řeky.
A konce vyznívá tak dojemně bo-
lestně:

Její černé vlasy
po vodě plovaly,
její bílé ruce
břeňu se chytaly...

Tragedie války je v Utonulé vy-
jádřena tak dojemně a umělecky.
A snad právě v dnešních dobách
je správně cena její poznala a
porozumělo by jí každé české srde-
ce. A měla by být na programu
všech hudebních a pěveckých ve-
škerých, pořádaných pro oběti války.

Abych se vrátil k původní vě-
ci: Prání košelnenek milému-voja-
kovi a jeho kamarádům, v tom vi-
dí prostě dívčí duše, jak by mohly
být užitečné a nápočné svým
milým. A jak máme nyní zkušen-
osti, jistě by to nebyla práce ma-
ličerná v těch strašných útrapa-
cích, které naši vojáci prožívají,
a jistě žehnají by jim milostným
rukám, které by jim tuto samari-
tánskou službu konaly a ještě s
jakou něhou!

Slovenská píseň vzpomíná často
také útrap raněných v boji. Tak
jedna z nich začíná z počátku hod-
ně rychlým tempem, aby v koneč-
ném, tak pomalém verši osířle vy-
jádřila útrapy raněného:

Rostú, rostú, rostú
konopě za cestú,
a sú pěknē zelenē;
mezi něma leží
synek porúbaný —
volá vody studené...

Rány páli, vysilením a žízni
hrdlo tak vyprahlo a proto to bo-
lestně volání: Vody — vody stu-
dené.

Že dějství války — bojisté zvlášt
významná byla opěvována, netře-
ba ani připomínat. Vždyť neslo
se k nim tolik vzpomínek od mno-
ha a mnoha, kteří tam své milé
ztratil. Stůjž zde ukážka jen
jedné, krátké. Jednoduchá slo-
va, melodie pochmurná, bolestná
— a jistě působila by, zazpívána
jsouc, dojemem mohutným i v té-
to době.

Beograd, Beograd,
turecké pomezi,
eť, nejednej mamēne
synáček tam leží.

A leží tam těch synáček mámi-
ček nejen slovenských, ale ze všech
krajů českých!

Slovenská píseň, právě jako če-
ská, v poslední době až na málo
míst doznala také úpadku. Vše
obecný pokrokohospodářský i kul-
turní do tčelto kraji pronikající
a přinášejí s sebou mimo dobrých
stránek také stránky stinné, byl
toho přičinou. Odrhovkačky z vel-
kých měst a úryvky z pochybných
operei, šířené hlavně gramofony,
ji namozce zatlačily, zdušily.

Budou mít vliv události světové
války tak vzrušující na duši lidu,
aby našla zase sebe, zníží to bejí,
které se mnohde uchýtilo pod he-
sem všeobecného pokroku? Na-
jde duše slovenské i české li-
du zase sebe, vytryskne pod do-
jemem těchto těžkých, zdrcujících
chvil nová píseň?

PRESIDENT MUČEDNÍK—ABRAHAM LINCOLN.
"Mějme víru, že právo činí sílu, a v této víře konejme své povinnosti, jak jí rozumíme."